

Ю. В. Шумському

Благородна тварина — дика коза.

Благородна і своєю постаттю, коли, струнка й ніжна, стоїть вона серед кущів ліщини або на зеленій квітучо-пахучій галявині лісу нашого чарівного чи коли, спустившись до Сули, до Росі, до Горині, граціозно нахилившись, студену воду п'ї.

Благородна і в стрімкому вихорільоті, коли, налякана, не біжить, а стелється над чагарником, над кущами, чи поміж дубо-клено-ясенових стовбурів...

А ще благородніша вона тим, що через неї і завдяки їй можна виявити дуже несимпатичну породу роду людського, ту породу, що ганьбить почесне звання охотника — людини, якій і назва браконьїр. Браконьїр — це, власне кажучи, людина тільки зверху: в неї, коли починати знизу, — дві ноги, черево, груди, дві руки, писок, баньки, голова й кашкет або капелюха на голові.

У баньках (у людей ці штуки звуться — очі) нема ні радості, ні суму, самі тільки хитрощі. У людей очі дивляться, а баньки в браконьїра — бігають.

Серця в браконьїра нема. Замість серця в нього торбочка з м'язів. Торбочка ця в нього спеціально для того, щоб сильно дуже калататися, коли хтось тукне.

Оце й і — браконьїр.

Так ще раз кажемо, дика коза допомагає виявляти серед людей отих вилюдків-браконьїрів, хоч і платить за це своїм життям.

Дику козу полювати заборонено.

Тільки з особливого дозволу можна одстрілювати певного часу самців-цапів, а браконьїрові закон не писаний, він іде в ліс і винищує і цапів, і кізочок, і маленьких козеняточок.

Нам ніколи не доводилося бачити браконьїра за його підлою роботою, але ми уявляємо собі, як може лупати він своїми баньками, коли кізочка дивиться на нього своїми печальними-печальними, повними сліз очима і вмирає...

І яка школа, що її благородство не дозволяє їй плюнути тому звірові межи його баньки?!

Браконьїр — хитрюща бестія.

Юрій Васильович Шумський, чудесний артист і чудовий охотник, — дехто, приміром, каже, що він охотник кращий, ніж артист, дехто тої думки, що з нього, навпаки, артист далеко кращий, ніж охотник, а ми — такого погляду, що коли він такий охотник, як артист, то таки справді він прекрасний охотник, — так Юрій Васильович розповів нам таку пригоду.

— Зайшов, — каже, — якимсь до мене земляк.

— Приїздить, — просить, — та й приїздить до нас у Дзвонкове полювати. А то чомусь увесь час в степах України охотитесь.

Зібрались ми кумпанією й поїхали. Поїхав, — каже Юрій Васильович, — я й зо мною Платон Кречет, Галушка й дзвонар Квазимодський із собору Паризької богоматері. Приїхали ми у Дзвонкове, зупинилися в земляка, перекусили — й зразу в ліс. Тільки-но в ліс увійшли, коли це — бббах! — і недалечке. Ми

туди. Зирк на галявинці хтось біля вбитої дикої кози
вовтузиться. Я як крикну:

— Стій!!

Ви ж самі розумієте, що робиться з браконьїром, коли він
почуї "стій!" Це на нього так впливаї, як батїг на рисака. Він за
козу і — в довгої. Ми за ним! Усі вчотирьох! Галушка з
Квазимодським трохи відстали, а я та Кречет по п'ятах за ним.
Прибігаїмо в село, помітили в яку хату він ускочив. Убігли й ми в
його хату, ну, може, хвилин через три, як ускочив він.

— Де коза?питаїмо.

— Яка коза?

— Дика коза, що ти в лісі тільки що вбив?

— Та я й у лісі не був!

Жінка його над колискою стоїть, нахилилася, дитину годуї.

— Люди добрі, — озвалася жінка, — таж він із хати нікуди не
виходив!

Ми шукать. І в печі, і на печі, і під полом, і в миснику, і за
мисником, і в помийниці, і в діжі, і в сінях, і в комірчині — нема!

Ми й у коморі, і в хліві, і в свининці, і під свининцем — нема!
Підбігли Галушка з дзвонарем Квазимодським, — та всі
вчотирьох по всіх закутках, по всіх закапелках.

Облазили скрізь, де можна, де й не можна — нема!

Увійшли ми в хату, відпочили і знову до хазяїна:

— Де?

— Та чого ви, — каже, — до мене присікались?! У лісі я не був, ніякої я кози не вбивав!

Тоді я вже до нього ладиком:

— Слухай, — кажу, — чоловіче! На власні ж очі всі ми бачили, що козу ти вбив, що з козою ти додому біг і з козою в хату вскочив! Де вона, кажи!

— Та то ви помилилися! То, може, сусіда, а не я! Я вдома сидів!

— Ні, — кажу, — не сусіда, а ти!

Та, вже ви знайте, і злість мене бере, та й цікавість розпинаї, де можна козу так заховати?! Ми ж усе облазили і не знайшли.

Тоді я йому кажу:

— Слухай, дядьку! Даю тобі слово, що нікому нічого не скажемо, нічого тобі не буде, коза залишиться тобі, — скажи, де ти її так заховав, що ми знайти не можемо? Де?

Він довго думав та й каже:

— А нічого не буде?

— Та нічого! Слово даю!

Тоді він до жінки:

— Покажи!

Жінка його відхилилася від колиски:

— Ось вона! Я її груддю годую!

Підходимо: справді, лежить у колисці невеличка дика коза, над якою в скорбній матерній позі весь час стояла браконьорова дружина.

— Отакі браконьори! — закінчив оповідання Юрій Васильович Шумський.

Хитрюща бестія — браконьор. І шкідлива бестія — браконьор.

Та проте й з ним боротися можна.

Повертаючись одного разу з охоти, зайшов я по дорозі до давнього мого знайомого Максима Тудистрибни перепочити та молочком підкріпитися.

Давно вже, років чи не з п'ять, я Максима не бачив. Зайшов. У хаті сама Максимова жінка.

— Драстуйте, — привітався я.

— Драстуйте! Давненько вас не чуть!

— Заніколилося, — кажу. — А Максим же, — питаю, — де?

— В оборі пораїться. Зараз увійде!

— Чи не можна, — питаю, — у вас молочка?

— Е! Молочка?! "Не видоїли бичка!" — відповідає Максимиха.

Здивувався я кріпко: така завжди привітна жінка і нате вам!

А вона до мене:

— Нема, — каже, — молочка! Коза корову з'їла!

— Як?

— А так! — каже.

Коли ось і Максим у хату.

Привіталися.

— Давненько, — кажу, — вас не бачив, Максиме! Мене робота не пускала, а ви ж у місті буваєте, чому не заходили? Раніше було частенько навідувались!

А жінка од печі:

— Козу полював!

Я сиджу й нічого не розумію.

Максим махнув рукою:

— Та!

— Що таке, — питаю, — Максиме? Розкажіть!

— Три роки дику козу полював! — ще раз махнув він рукою.

— Три роки? Як це — "три роки"?

— А так.

— З рушницею?

— Та де там з рушницею!!

— Аз чим?

— З ізоляцією.

Та й розповів мені Максим таку історію:

— Пішов я з рушницею в ліс, може, думаю, де зайця підніму. Вийшов на личакову поляну, зирк! — а передо мною, ну, не далі, як до комори, стоять дві й дивляться на мене. Отут у мене як затіпається! Не витримав: приложився — ббах! — одна на місці! А друга втекла! Я біжу до неї і світу під собою не бачу! Прибіг, здіймаю череска, путаю ноги! А руки тремтять, а ноги тремтять! Нічого й не бачу, нічого й не чую! Коли хтось по потилиці мені як шарахне, так я своїм лобом об козинячий тільки — лусь! А в очах огники тільки — блись! блись! блись! Отямився, а передо мною лісничий. Ну, далі самі вже знайте: суд і три роки з ізоляцією!

— З ізоляцією та ще й без корови! Бо поки його три роки за козою носило, я й корову продала! Охотник! — додала з притиском Максимиха.

— І рушниці нема? — питаю.

— Та на лиху годину ота рушниця?! Як і піду коли-небудь на козу, то тільки з жінкою і тільки на Житній базар!

— Навчило одного браконьїра, — подумав я сам собі. Можна їх усіх, браконьїрів, навчити, треба тільки як слід за це діло взятись.

Полюють дику козу здебільша загонами, гучками. Облавою, одне слово. Робиться це з дозволу відповідних організацій, колії провадиться так званий одстріл цапів-самців.

Для охотника труднощі полювання на козу полягають у тому, щоб не помилитись і не бахнуть замість цапа козу-самицю.

— Ну, а як ти його в лихої години розбереш, коли воно повз тебе не біжить, а стелеться, летить і на мушці воно в тебе одну мить, — скажіть, як ти розбереш, чи коза воно, чи цап?! Прибріхують ті мисливці, що кажуть:

— Я, мовляв, ніколи не помилюсь! — з сумом казав мені оце якийсь прекрасний, досвідчений, старий уже мисливець. — Ну, й трапляються, звісно, конфузи, коли замість цапа дивиться на тебе печальними очима кізочка... Дуже неприємна та до того ще й кримінальна справа!

Єдиний, на нашу думку, спосіб не помилитися, чи коза повз тебе летить, чи цап, — такий.

Коли ви помітите, що десь у кущах щось шелестить, виймайте шматочок хлібця і, простягаючи його в руці, кричіть:

— Кіз-кіз-кіз-кіз!

Вона, звичайно, зупиниться.

Ви зразу ж питаєте:

— Чи ти коза, чи ти цап? Вона зразу ж вам:

— Я — коза! А цап позад мене летить! Туди дивись!

Гав тут ловити не можна! Діалог з козою має бути стенографічний, інакше втратите цапа.

Трапляються випадки, що цап, зупинившись на ваш заклик — кіз-кіз! — стане перед вами і, щоб вас обдурити, мекне басом:

— Я — коза!

Але в цей час ви встигнете помітити в нього різки й борідку, коли він не поголиться. А і й взагалі цапи без бороди і без різок! Тоді вже дивіться туди, куди вам ближче!

І бабахкайте!

Убити цапа — це ціла подія в житті кожного мисливця.

Траплялося й мені вбивати.

— Заходьте, — запросив мене добрий мій знайомий і старий охотник, — завтра до мене! Дикого цапа встрілимо! Дозвіл маю!

Я зайшов, зарядивши рушницю "чотирма кулями".

— Рушницю, — каже мій знайомий, — поки що розрядіть і повісьте та йдіть сюди й сідайте, поговоримо!

Щоб довго не балакати, — убив я тоді чи не ціле здоровенне блюдо дикого цапа! Ох, і смачна ж дичина! Хазяйка вже аж кривиться почала! А я б'ю, а я б'ю!

Яка ж благородна тварина — дика коза! І в лісі, коли стоїть, і коли вона летить-стелється, і коли вона браконіра виявляє. Благородна вона й на блюді!

1946